

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniae Agrippinae, 1707

Dubium IV. Quid in genere notandum sit de furto domesticorum & amicorum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42515

difficultas est in hac responsione, quòd ex læsione solius Justitiæ legalis non sequatur obligatio restituendi, uti cum communi tenet *Lugo* D. I. N. 52. & *Platel*. P. 3. N. 718. Dicendum autem est deberi restitutionem, si à pluribus pauca auferantur, uti constabit ex dicendis P. 2. N. 244.

DUBIUM IV.

Quid in genere notandum sit de furtis domesticorum vel amicorum.

- 3014 **R** *Esp.* Licet verè furtum sit, si uxor, liberi, amici, servi, patri-familias invito quid auferant, plerumque tamen major quantitas requiritur, ut sit mortale, cum plerumque hic Dominus, aut non rationabiliter invitus, aut saltem minus invitus sit, ut ab his, quam ab aliis auferatur. Vel etsi valde invitus sit, sæpe tamen id fiat, non tam ratione rei acceptæ, quam modi accipiendi clam, aut ratione finis, propter quem accipitur, v.g. ad ludendum, ad potandum, &c. Vide *Cajetan.* v. *Furtum.* *Less.* Lib. 2. Cap. 12. num. 76. Unde resolves:
- I. Uxor graviter peccat, si notabilem Summam accipiat invito marito, etiam ex dote, vel bonis communibus; quia licet media pars ad eam spectet, maritus tamen habet usum-fructum illius partis, ideòque tenetur ad restitutionem. *Trul.* L. 7. c. 5. D. 8. N. 7. &c.
- II. Similiter peccat graviter maritus contra Justitiam, cum obligatione restituendi, si aliquid notabile uxori surripiat absque ejus consensu, ex bonis ipsis paraphernalibus, vel ex aliis propriis, si quidem libera eorum administratio ipsimet uxori competat, quia

par est ratio mariti & uxoris, quoad bona
propria. *Vid. Villalob. T. 2. T. 13. Trull. num. 21.*

III. Uxor potest dare eleemosynam & munera,
secundum consuetudinem aliarum mulierum
istius loci & conditionis, etiam si maritus ele-
emosynas omnes illi prohibeat; quia consuetudo
hoc Jus ei tribuit, quo maritus eam privare
non potest. *Ibid. num. 3. Dian. P. 1. T. 3. R. 23. Et P. 5.
T. 8. R. 34. ubi cum Mol. & 10. aliis docet posse eam
in scio marito dare vigesimam partem annui
census, vel lacri; eò quòd hoc pertineat ad decen-
tiam statùs, & maritus irrationabiliter sit invitus:*
hinc etiam potest cum Abigail moderatas ele-
emosynas dare, ut mariti conversionem impetret,
vel ne Deus illum puniat. *Vasq. Bonac. Regin. &
& alii 10. contra Kön. &c. Vid. Dian. P. 2. T. 26. R. 23.
Et P. 5. T. 8. R. 34.*

IV. Uxor potest bona expendere, marito
absente vel fatuo: quia tunc ad illam spectat
administratio domùs. Item quæ acquirit
suâ industriâ; item paraphernalia, hoc est, bona,
quæ præter dotem marito allatam, sibi refer-
vavit. *Trull. num. 16. & ceteri communiter.*

V. Non peccat uxor, subducendo aliqua, vel
compensationis causâ, si vir sit prodigus, quia
is tunc facit uxori injuriam, partem ipsius
profundendo; vel pro victu, vestibus, ceterisque
sibi vel familiæ necessariis, quæ mariti sæpe
non intelligunt, & frustra ab illis peterentur.
Bonac. Trull. num. 17.

VI. Uxor, si ejus pater, mater, vel proles ex alio
Matrimonio sit pauper, ita ut miserè secundum
statum suum vivat, & maritus iis nolit succurrere,
potest ex bonis suis propriis, vel etiam ex com-
munibus, (dummodo post mortem viri omnia
computet in sua parte) eis subvenire, quia

20 Jure Naturæ tenetur eos alere, & maritus in id
 21 consentire. *Navar. Palaus, Lefs. D. 34. Dian. P. 5. T. 3.*
 22 R. 34. ubi illam potestatem extendit ad fratres
 23 & sorores; quod etiam *Lefs. loc. cit. & Trull. n. 18.*
 24 judicant probabile.

25 VII. Filius peccat graviter, invitis Parentibus
 26 notabilem Summam accipiens, qualis non semper
 27 est, secundum *Lefs. D. 13.* si filius patri prædiviti
 28 duos vel tres, imò secundum *Sanct. b. quinq. vel*
 29 sex aureos furetur; eò quòd Parens sit minus
 30 invitus, & filius sit aliquid patris: unde non tene-
 31 bitur ad restitutionem, nisi fortè cohæredibus
 32 graviter noceat.

33 VIII. Si filius notabilem Summam expendat
 34 in res turpes, aut vanas, contra voluntatem
 35 Parentum, ex pecunia sibi suppeditata ad usus
 36 honestos, putat *Lefs. num. 77.* eum peccare morta-
 37 liter; etsi excuset à restitutione, si pater rogatus
 38 facile condonaturus putetur.

39 IX. Si filius, v.g. mercatoris, vel cauponis
 40 administret bona Parentis, potest à patre exigere
 41 salarium, quantum dare deberet extraneo, &
 42 si id impetrare non possit, vel exigere non auit,
 43 potest clam accipere. Ita probabiliter. *Laym. L. 3.*
 44 *Sect. 5. T. 4. c. 8. Dian. P. 4. T. 4. R. 66.*

45 X. Etsi famuli in esculentis, & poculentis,
 46 quæ domo exportant, aut divendunt, graviter
 47 peccent; quæ tamen ipsi domi consumunt, in his
 48 facilius (uti & Religiosi) excusantur; cum in his
 49 Dominus, aut Prælati sæpe tantum sit invitus
 50 quoad modum accipiendi clam, non quoad rem:
 51 Quod tamen timeri posset, si magis extra-ordi-
 52 naria acciperentur. *Laym. Escob. & Lefs. num. 48.*
 53 ubi docet, quòd furta minima famulorum
 54 ex comestibilibus, quæ claudi non solent

non

non coalescant, si non ad vendendum, sed ad comedendum tantum accipiantur.

XI. Cum à gravi peccato furtum domesticum non potest excusari, tunc uxor tenetur restituere ex paraphernis, filius ex castrensibus, vel quasi; vel si ea non habet, post mortem patris afferre in divisionem hæreditatis, (si quantitas rei ablatæ sit valde magna, nec pater restitutionem tacite vel expresse dimiserit) Famuli verò, si sine magna difficultate restituere non possint, jubeantur compensare officiis, & obsequiis extraordinariis, quantum possunt. *Laym. Lib. 3. Tract. 3. P. I. C. I. N. 5.*

A D D E N D A.

Q. 216. *Quid præterea notandum sit circa furta domesti-* 1015
corum. R. Seqq. §. I. Dominus est minus invitus,
si uxor, quàm si filii aliquid ipso inscio accipiant; si filii, quàm si Propinqui; si Propinqui in familia sua habitantes, quàm si famuli; si famuli, quàm si extranei: ubi autem est minus invitus, major quantitas requiritur, ut sit mortale, pro qua quantitate non potest una certa regula poni, rectè enim notat *Lugo D. 16. Num. 64.* considerari debere, an sit pecunia, an esculenta; an multum simul eripiatur, an parum & successive; an ad proprios usus, an ad vendendum vel ad dandum aliis; an herus habeat multas, an paucas proles; an sit pauper vel dives, an liberalis sit vel parcus; an bene an malè affectus erga furantem; an furans sit ei valde utilis vel de cetero piger &c. Et ex his judicari debet, quantum herus censeatur graviter invitus quoad substantiam.

§. 2. Exigua furta esculentorum, quæ successive 1016
committuntur à domesticis, non continuari
in ordine ad constituendam materiam gravem,
docent

docent *Cajet. Navar. Bann. Sayr. Less. Regin. Sanch. Moya* T. 6. D. 4. Q. 4. N. 14. *Dian. P. 1. T. 6. R. 34.* Limitat cum aliis *Amicus de Peccat. D. 23. N. 236,* nisi accipiant, ut vendant aut donent aliis, tum enim Domini censentur esse magis rationaliter inviti: sed neque sic admittit *Sporer T. 5. c. 5. N. 58.* dicens præsumendum esse, quod Dominus etiam quoad substantiam sit invitus, quis enim dicat, si famulus per annum è cella vinaria accepisset mediam amam, aut servus pistoris simlagines pro sex Imperialibus, Dominum tantum quoad modum fore invitum?

1017 Q. 217. *Quanam dicantur bona conjugum dotalia, paraphernalia, anti-phernalia, propria, communia; & quid circa ea possint maritus & uxor. R.*
 §. 1. *Bona dotalia* dicuntur, quæ uxor affert marito ad sustinenda onera Matrimonii; & horum quidem dominium habet uxor, teneturque maritus ea ipsi servare, ac poterit post mortem mariti uxor de eis disponere; sed usum fructum & administrationem totam habet maritus. Putant quidem aliqui probabiliter uxorem posse de eis disponere pro tempore solvendi Matrimonii, quia hoc non videtur præjudicare marito, sed etiam probabiliter contradicit *Castrop. de Justit. D. 9. P. 19. §. 3. N. 1,* quia ipsamet illa obligatio perseverandi in contractu præjudicat marito, in cuius favorem adhuc potuisset disponere uxor, hinc *D. 2. P. 18.* docet, ubi uxores prohibentur contrahere, etiam prohiberi donare, non tantum inter vivos, sed nequidem mortis causâ.

1018 §. 2. *Bona paraphernalia* seu præter-dotalia sunt, quæ uxor præterea affert; item quæ ipsa acquirit per industriam aut per laborem, ultra eum, quem familiæ debet; vel quæ ipsi donantur vel legantur,
 aut

aut alio modo adveniunt citra mariti cooperationem ; item quæ à marito illi dantur tam quoad Jus, quàm quoad usum ; & horum habet uxor de Jure communi plenum dominium & administrationem ; quibusdam tamen locis aliter statuitur, maximè si non attulit dotem, uti notant *Gob. in Quin. T. 5. c. 24. n. 26. & Stephan. T. 3. D. 3. N. 20.*

§. 3. *Bona anti phernalia seu contra-dotalia* sunt, 1019
quæ maritus assignat uxori in compensationem reciprocam dotis , & horum dominium etiam quoad usum fructum est penes maritum.

§. 4. *Bona propria mariti* sunt omnia, quæ is possidet, exceptâ dote, & quibusdam in locis paraphernalibus uxoris : *propria uxoris quoad Jus* est dos ; *quoad Jus & usum* sunt, plerisque in locis, paraphernalia. *Communia* sunt, quæ durante Matrimonio accedunt ex communibus bonis, dicunturque *superlucrata* , quorum medietas , quoad Jus, ad maritum , & medietas ad uxorem spectat, quoad usum autem & administrationem omnia spectant ad maritum tantum. Putant autem multi Juristæ illa omnia esse communia , quæ conjuges in Matrimonio lucrantur , etiam proprio labore ordinario, emptione, venditione, mutuo, censu seu ex redditibus, quia conjuges habent communionem inter se & quasi contractum societatis, ideòque multi dicunt mortaliter peccare maritum & teneri ad restitutionem, si potu aut aliter talia dilapidet : è contra *Gobat & alii* dicunt illa esse propria mariti, uti illa sunt propria uxoris, quæ ipsa per propriam industriam, aut ex censu paraphernaliam lucratur : sed in hoc spectanda sunt Jura specialia locorum, & interrogandi sunt viri prudentes : saltem consuetudo non habet,

ut maritus restituat, si aliquid dilapidet vel lusu immodico perdat.

1021 §. 5. Si maritus nolit impendere sumptus necessarios ad medicinas pro se vel pro familia, potest uxor eos è bonis communibus accipere, quia quando maritus ostendit se irrationabiliter invitum, ipsa licitè administrationem suscipit, *Côn. Gobat* n. 35. & 37; hinc universaliter potest uxor etiam renuente marito ex bonis communibus expendere ea, quæ necessaria sunt ad impediendum damnum familiæ, prout fecit *Abigail I. Regum* 25. Similiter si pater filio ad bellum vel ad studia misso non suppeditet necessaria secundum statum, posse matrem mittere, docet *Lug. de Just. D. 16. N. 68.* cum aliis: dicunt etiam aliqui licitum esse uxori facere extra-ordinarias eleemosynas pro mariti conversione vel salute, uti potest procurare medicinas, utiliter gerendo negotium illius, negat tamen hoc cum aliis *Gobat*, quia uxoris non est gerere negotium mariti in re, cujus eventus est ita incertus & impediri potest vel obtineri solâ voluntate ipsiusmet mariti; quidquid sit de hoc, videtur esse licitum uxori curare legi quandoque *Misfam*, constituere peregrinationem & similia pro bono spirituali mariti vel familiæ, hæc enim non videntur extra-ordinaria, si non sæpe nimis fiant: hinc universaliter dicit *Lugo num. 69.* esse satis probabile, quod possit ad eum finem facere eleemosynas moderatas juxta conditionem & statum, secundum Christianam prudentiam: quod autem *Busenbaum* adducit ex aliis apud *Lugo num. 64.* posse uxorem inscio marito in eleemosynas vel in munera dare vigesimam partem reddituum annuorum, meritò sic universaliter dictum improbant *Lugo, Sporer*

Sperer num. 52. *Tambur.* Lib. 8. T. 2. c. 3. N. 2. Similiter non est licitum uxori facere extra-ordinarias eleemosynas, si maritus discessurus domo ei præscripserit certam quantitatem, uti enim potuisset totam administrationem domus committere alteri, ita debet uxor administrare omnia, prout maritus sciens prudens jusserit, *Gobat* n. 39. Quod si maritus positivè prohibeat uxori, ne quidquam accipiat vel expendat, etiam in eleemosynas, *Turrian.* putat uxorem nil posse, quia maritus utitur Jure suo, & favent *S. Antonin.* & *Navar.* apud *Lugo* num. 65, quia *S. Aug.* relatus *Cap. Quod Deo, 33. Quæst. 5.* ait: *Nihil de tua veste, nihil de tuo auro vel argento vel quacunque pecunia aut rebus ullis terrenis tuis sine arbitrio viri facere debuisti.* E contra *Mol. Less.* *Regin. Bonac. Cõn.* aliique cum *Diana* P. 2. T. 1. R. 33. dicunt nihilominus posse pro more aliarum mulierum similium, quia ista pertinent ad competentem & decentem sustentationem, ad quam Jus habet; *S. Augustinus* autem loquitur de profusa eleemosyna, uti constat ex contextu.

§. 6. Si uxor marito absente vel fatuo administret 1022 bona, putat *Navar.* non posse plus impendere, nisi quantum maritus præsens vel suū compos expenderet; è contra *Molin. Less.* aliique cum *Lugo* n. 70. dicunt non teneri se ad hoc alligare, sed posse agere, prout judicabit juxta regulas prudentis administrationis, quæ ad ipsam nunc spectat: Si tamen maritus non sit ita fatuus, ut indigeat curatore, quamvis imprudenter res suas gerat, non ideo est licitum uxori in administrationem involare, potest tamen coadministrare, quantum necesse erit, *Gobat* n. 40. Quod si maritus bona communia ita dilapidet,

ut

ut periculum sit, ne familia egeat, potest uxor clam ea tenere, quæ iudicat fore in posterum necessaria sibi & familiæ, *Navar. Mol. aliique cum Lugo n. 67. & Gobat num. 41.*

1023 §. 7. Uxor non peccat, quando accipit ea, quæ maritus certò & facillè concederet, si rogaretur, communiter enim est iusta causa non petendi, ne se velut ancillam ostendat, ita cum aliis *Gobat num. 33. & 46.* Non est tamen licitum uxori, si maritus repugnet, expendere aliquid cum animo illud computandi in partem sibi obventuram post Matrimonium dissolutum, quia non habet administrationem bonorum, & injustè privaret maritum saltem usu illorum, *Mol. Lugo n. 66.*

1024 §. 8. Si maritus aliqua assignaverit uxori pro vestitu vel sustentatione familiæ ad certum tempus, & ipsa honestè vestiverit ac sustentaverit familiam, potest liberè disponere de superfluo, quia est veluti fructus industriæ, *Palud. Navar. Less. Bonac. Molin. D. 234. in fine, Dicast. de Justit. L. 2. T. 2. D. 9. N. 205. Gobat num. 47.*

1025 §. 9. Potest ista facere uxor, non tantùm quando non attulit dotem, sed etiam quando necdum sunt bona communia, quia cum maritus teneatur alere uxorem & familiam, peti possunt ista ex propriis ejus bonis. *Nec refert, quòd fortè habeat uxor bona propria, quia hæc non tenetur expendere, nisi fortè alendi essent uxoris ipsius Parentes vel proles ex alio patre, vel fratres aut sorores, tum enim, si haberet, teneretur priùs ex propriis, Bonac. aliique cum Gobat. n. 51.* Advertit tamen *Lugo n. 72.* posse uxorem congregare eleemosynas, quas dare posset externis, & eas tradere illis suis. Denique rectè monet *Gobat* non semper expedire hæc dici uxoribus, ne abutantur, sed potius consu-

consulendum, ut pro meliore concordia faciant omnia marito conscio & consentiente.

Circa relata hactenus bona conjugum eorumque dominium & administrationem, videri possunt allegatæ Leges aliæque plura apud *Illsung* T. 4. D.2.Q.3.Art.4.

Q. 218. *Quenam dicantur bona filiorum-familiæ, 1026*
castrensiæ, quasi castrensiæ, adventitiæ, profectitiæ; &
quid circa ea possint tales filii. R. Præmittenda sunt aliqua cum *Illsung* Artic.2, ubi fusè proponit, quæ dicemus, ac firmat adductis Legibus.

§.1. Filius-familiæ (idem est de filia-familiæ) est filius naturalis vel adoptivus sub patria potestate constitutus, quacunque in ætate versetur: septem verò ætates distinguunt Juristæ, & sunt, *infantia* usque ad annum septimum inclusivè; *pupillaris ætas* seu *impubertas*, usque ad decimum quartum in masculis, & usque ad duodecimum in femellis; *pubertas*, usque ad decimum octavum; *plena pubertas* seu *adolescencia*, usque ad vigesimum quintum; *Juventus* seu *virilis ætas*, sic denominata à robore seu à viribus, extenditur usque ad sexagesimum; *senectus* usque ad octogesimum; *decrepita ætas* seu *senium* usque ad centesimum. Vide P.2.N.667.

§. 2. Aliquis constituitur in patria potestate, 1027
vel per procreationem ex Matrimonio legitimo saltem existimato ab alterutro conjugum, vel per legitimationem prolis, quæ fit, aut subsequente Matrimonio aut Rescripto Principis, vel per adoptionem hominis liberi, de quibus omnibus *Illsung* referens etiam effectus patriæ potestatis ac modos, quibus finitur.

§. 3. *Bona castrensiæ* dicuntur, quæ filius 1028
acquirat tanquam miles, vel occasione belli;
milites

militēs autem etiam hīc dicuntur nautæ & Remiges in destinatis ad pugnam navibus ; item castrense bonum censeatur , quod filius lucratur ex peculio castrensi vel in famulatu Regis : & horum plenum dominium administrationemque habet filius, si sit Pubes.

1029 §. 4. *Bona quasi castrensia* sunt, quæ ex dispositione Juris habentur quasi essent castrensia, & sunt, quæ filius acquirit ex Artium Liberalium professione, publico munere, beneficio Ecclesiastico, ex officio Magistri, Doctoris, Judicis, Prætoris, Advocati, Medici &c, hi enim publicæ utilitati serviunt : item ex functione Sacerdotii vel Clericatus : denique quod ex propria parcimonia vel à liberalitate Regis consequitur, & horum etiam dominium ac administrationem habet, si sit pubes.

1030 §. 5. *Bona adventitia* sunt, quæ neque sunt castrensia, nec quasi castrensia, & filio adhuc sub patria potestate constituto obveniunt aliunde, quàm à patre, vel aliter, quàm ejus intuitu, uti sunt bona, quæ privatim acquirit per artes mechanicas, per hæreditatem ex linea materna, per donationem vel fortunam ; & horum dominium directum habet filius, adeoque mortuo patre illi soli competunt ; dominium autem utile sive usus-fructus de Jure competit patri ; quandoque tamen habet filius patre permittente & saltem tacitè consentiente, aut si eximatur à patria potestate, aut uxorem ducat , aut etiam in quibusdam aliis casibus à Jure expressis apud *Lugo D. 5. Num. 23.* Quod si res sit usu consumptibilis , uti pecunia, frumentum, & pater eis utatur, tenebitur filio in æquivalenti restituere, quia hic filius erat eorum dominus proprietarius: non poterat tamen

invise

invito patre de his testari, nequidem ad causas pias,
Mol. T. 2. D. 138. N. 9.

§. 6. *Bona profectitia* sunt, quæ nec sunt castrensia, 1031
nec quasi castrensia, & proveniunt à patre vel
ejus intuitu donantur filio adhuc sub patria
potestate constituto, & horum dominium
tam directum quàm utile manet apud patrem,
quo mortuo dividantur inter fratres. Quod
si donentur occasione quidem aliquâ patris,
attamen principaliter ex affectu erga filium ipsum,
sunt adventitia, uti rectè *Lugo* num. 37. Præterea
si à patre donentur filio in patrimonium, item
ut Ordines suscipiat &c. dominium & fructus
spectant ad filium; denique si dubitetur, an filius
acquirat ex se an ex gratia patris, adeoque an sit
bonum adventitium an profectitium, si filius
de se sit industrius, judicari debet adventitium;
si tamen omnibus expensis adhuc maneat dubium,
deferendum est possessioni, & si filius possideat,
judicari debet adventitium; si pater possideat,
profectitium; si neuter possideat, dividendum erit,
quia res tradenda est juxta Jus, quod quisvis habet,
ergo cum pater & filius sub dubio Jus habeant,
debent rem participare pro qualitate dubii, ita
Tamb. L. 1. c. 3. v. *Peculium*.

Q. 219. *Quid addendum sit circa furta filiorum.* 1032
R. Hæc pauca: §. 1. *Bann.* dixit ad furtum grave filii
Parentis prædivitis requiri saltem quinquaginta
aureos, quod *Lugo* D. 16. Num. 76. meritò rejicit,
nisi fortè esset filius Principis. *Salas* dixit, si filius
sit unicus, & Parens habeat annuè mille quin-
gentos aureos, requiri viginti vel triginta in anno
ad furtum grave filii, quod *Lugo* non improbat,
si Parens non sit tenax, & filius jam adoleverit,
simulque

simúlque furetur ad usus honestos. *Lesius* dicit duos vel tres aureos non sufficere respectu Parentis prædivitis, sufficere autem respectu mechanici, quod etiam non improbat *Lugo. Cenedo* apud *Tamb. L. 8. T. 2. c. 3. N. 3.* dicit non fore mortale, si filius intra annum non furetur ultra sedecim solidos Hollandicos. *Fagund.* si non ultra quatuor vel quinque, sed (ut etiam ex his sententiis patet) non potest generalis regula statui, verùm judicandum est consideratis circumstantiis *num. 1015.* relatis. Notant etiam *Navar. Sot. Laym. & alii*, si Parens filio in studiis versanti mittat, v. g. annuè centum aureos, contentum esse, ut quinque insumat in honestas recreationes aut eleemosynas, secundùm consuetudinem aliorum, qui sunt similis status & conditionis.

203 §. 2. Si filius clam accipiat à patre, quem rationaliter præsumit non negaturum, dicunt *Villalob. & Alloz. v. Furtum. Num. 8.* non peccare mortaliter, quando nempe satis est certus fore contentum, si peteret; tamen peccat venialiter, saltem, quia pater non est contentus quoad illum modum, nec ipse habebit facile causam à petendo excusantem. Addit rectè *Lesius L. 2. c. 12. n. 50.* si eripiat ad ludos vetitos, comotationes vel luxus, ad quos nullo modo concessisset pater, esse verum furtum: an autem talis filius ad restitutionem obligandus sit, debet conjici ex facultatibus & voluntate præsumpta patris, quæ colligetur ex liberalitate ejus affectuque erga filium, aut è contrà ex tenacitate & severitate; nam si credatur non condonaturus, si sciret, erit obligatio restituendi, vel si jam fieri non possit, suo tempore compensandi fratribus; si verò pater & fratres resciant, nec petant satisfactionem, censentur condonare, *Burgh. Cent. 2. Cas. 36.*

possit, suo tempore compensandi fratribus, si autem pater & fratres resciant, nec petant satisfactionem, censentur condonare, *Burgh. Cent. 2. cas. 36.*

Q. 220. An filio in domo paterna laboranti, 1034
debeat salarium; & possit sibi illud occultè compensare, si negetur, vel si pudeat petere. R.

§. I. Salarium deberi putant (*Nav. Lop. Ang. Gomez, Less. n. 81. Dicast. lib. 2. t. 2. d. 9. n. 187. Burgh. cas. 80. Petsch. q. 6. art. 2. aliique apud Lugo d. 5. n. 42., idem dicunt Escob. & Corr. apud Moyam. t. 6. d. 4. q. 1., qui n. 6. vocat sententiam probabilissimam: Dian. p. 4. t. 4. R. 66. vocat tutam: Rationem dant, quia talis filius est veluti socius negotiationis, neque debet esse deterioris conditionis, quàm famulus vel extraneus, qui cum hero lucraretur junctâ industriâ; quod magis valet, si filius sit emancipatus, aut illegitimus, uti notat Sanch. in Conf. lib. 1. c. 2. d. 8., qui non sunt potestati patriæ; item si filius serviat matri, quia filius non est in matris potestate. Oppositam sententiam tenent *Silv. Molin. Laym.* aliique pluri, quos citat & sequitur *Moya*, suntque rationes graves, nam 1. Non est consuetudo, ut talis filius salarium exigat, inquit rectè *Laym.* 2. Quid magis rationi congruum est, inquit *Lugo*, quàm ut filius agricolæ juvet patrem in agricultura, filius mercatoris in mercatura? præsertim cum sic addiscant illas artes, inquit rectè *Mol.*, addens non facile fore tam audacem filium, qui ideo petat salarium. 3. Si salarium petat, pater justè subtrahit victum & vestitum, non enim tenetur hoc dare filio potenti ea lucrari, uti ex communi *Laym. lib. 3. t. 4. c. 8. n. 5.,* ergo salarium compensatur per sustentationem. 4. Si filius petivisset salarium, pater potuisset eum repellere, vel accipere ejus loca*

R. r

alium,

alium, qui gratis, aut viliori pretio, aut melius servivisset, ergo cum non contraxerit cum filio, non tenebitur ei dare salarium. Quod *Conf.*, quia quando praesens est ille, cujus negotium geritur, gestor negotii non potest petere salarium, de quo mentionem non fecit, inquit recte *Molina* t. 2. d. 234., quia non petens censetur remittere. §. Jura apud *Sanch.* dicunt filium debere patri operas industriales: similia Jura apud *Sanch.* dub. 9. & apud *Laym.* n. 12. absolute statuunt hoc acquiri patri, quod filius lucratur ex bonis Paternis, estque hoc in communi utile filiis, maxime ut vitentur lites, quisque enim posset dicere se hoc, alter se illud praestitisse etiam pretio aestimabile, ergo jura recte statuerunt, ut omnia lucra essent Patris, postea inter filios aequaliter dividenda. Haec secunda sententia est longe probabilior.

1035 §. II. Quamvis daremus primam sententiam probabiliorē esse, attamen adhuc absolute tenendum esset, si à patre negaretur salarium, vel filium puderet petere, non fore licitum filio occulte sibi illud compensare: Ratio est, quia occulta compensatio non est licita, nisi ubi jus est certum, uti dictum est n. 962., Jus autem filii non est hic certum, uti patet ex dictis, quia secunda sententia est saltem probabilis, ergo.

1036 §. III. Notat *Laym.* n. 6. ad id saltem Confessario servire sententiam oppositam, ut si ejusmodi filius bona fide talem compensationem fecerit, mitius cum illo agat, & non statim obliget ad restitutionem exactam ejus, quod respondet tali industriae: sed contra est, quia quamvis possit talis filius per bonam fidem à peccato fuisse excusatus, tamen non ideo excusatur à restitutione ex re accepta, ob rationem ante datam.

Q. 221.

Q. 221. Quid circa famulos sit addendum. R. 1037

Hæc pauca:

§. I. Si famulus peractis operis à domino præceptis extraordinario labore lucretur aliquid, potest sibi retinere, ita *Mol. Fag. Nav. Burghab. cent. 2. cas. 50.*: Ratio est, quia est capax dominii, & vñ contractus tenetur tantum ad operam à domino præscriptam: Quod etiam aliquo modo dici potest de mancipiis, quia possunt etiam habere aliqua jura contra dominum, uti cum aliis *Molin.*, potestque videri *Ill. t. 4. d. 2. q. 3. a. 3.*

§. II. Famuli, secundum *S. Thom. Ar. Fill. Cõn. Tur. Burgh. cent. 3. cas. 92.* & alios, licitè è rebus domini aliquid erogan, 1. In extrema necessitate proximi. 2. De rebus sibi designatis ad victum, si paucioribus contenti sufficiant ad labores. 3. Si detur modicum, non admodum frequenter. 4. Si adsit consensus saltem interpretativus aut prudenter præsumatur rati habitio; quod tum est, si ipsis commissa sit administratio. 5. Quando dominus non potest esse rationabiliter invitus, de quo sint satis certi, uti si res alioquin malè periret. Quoad hæc tamen potius restringenda est quàm laxanda famulorum libertas, cum alioqui sæpe excedant.

Q. 222. Quid liceat illi, cui committitur, ut emat, vendat, solvat, negotietur pro altero. R. In his procedi debet secundum voluntatem committentis, de qua præsumi debet secundum consuetudinem, & consideratis circumstantiis rerum ac personarum: in dubio autem de intentione committentis, videtur præsumi posse secundum sequentia.

§. I. Si tibi committatur, ut alteri emas triticum, vel indeterminatè justo pretio, vel determinatè maldrum tribus aureis, tu verò industrius, emas duobus & medio, non poteris hunc medium aureum

Rr 2

retine-

retinere, quia emptionem fecisti nomine alterius, qui ex iustitia nihil debet illi tuæ industriæ, quam non conduxit, sed tu liberè posuisti, *Hann.* de just. t. 10. n. 683. *Sporer* t. 6. c. 5. n. 39. Si tamen fecisti expensas, ut minoris emereres vel pluris venderes, v. g. si ideo iveris ad remotam urbem, poteris tibi hoc compensare ex lucro, certò enim præsumitur esse talis consensus domini, quando sic procuratur lucrum, uti notat *Tamb.* l. 8. t. 3. c. 7. §. 9. n. 10. Imò *Lugo* de just. d. 26. n. 153. putat id semper præsumi posse, si vendideris cum lucro supra pretium assignatum, nec tibi pretium laboris decernatur, tu autem adhibueris extraordinariam diligentiam: sed imprimis rectè excipiunt *Tamb.* n. 6. & *Sporer* n. 37., nisi committens putarit te gratis facturum, aut ab alio sine pretio faciendum fuisset: deinde diligentiam illam liberè posuisti, ergo non potes tibi pro libitu mercedem attribuere, sed vel pete mercedem illam, vel expecta gratitudinem.

1041 §. II. Si tibi committatur venditio equi pro 50. aureis, & vendas pro 52., non poteris hos duos retinere, quia pretium est tibi determinatum, ne venderes infra, non autem ut non venderes supra, nisi aliud colligeretur ex verbis vel circumstantiis, *Hann.* supra, *Illf.* t. 4. d. 2. n. 404. E contra si dominus voluerit equum jam vendi pro 50., jam autem non possis vendere carius, sed speres te postea posse, licitè emes illum tibi pro 50., ut postea vendas quanti poteris, & hoc, quod erit supra 50., erit tuum, *Lugo* n. 150. *Spor.* n. 39.; Signum autem, quòd tibi emas, est, si in te suscipias periculum aliaque onera, quæ sequuntur dominium equi, ita ut si pereat, velis illum perire tibi, &c. *Lug.* n. 152.

1042 §. III. Si Titius à te petiit, ut emas ipsi equum ad summum pro 50., & tu casu invenias equum pro

45., eumque bonâ fide tibi prius emas, quærasque etiam venalem pro Titio, & postea non inveniens alium, hunc illi revendas pro 50., excusant te *Lugo* n. 151., & *Spor.* suprâ, saltem si non eras famulus nec conductus, sed gratuitò acceptâras commissiõnem, quia non tenebaris propter alterum negligere illam occasionem emendi tam parvo pretio equum casu oblatum: si autem eras famulus vel mercede ad hoc conductus, meritò non excusant te *Sporer*, *Less.* in auct. v. *Restitutio* cas. 8. & 9. *Tamb.* n. 8., quia tum obligaberis primam emptionem facere pro Titio.

§. IV. Si missus ad emendum, merceris rigidè, & quod de pretio communi detrahis, tibi retineas, facis injuriam, quia cum nomine committentis merceris & emas, quod detrahis, manet ipsi: excusatur tamen ancilla, si hoc, quod semel de pretio detrahit, conservet, ut aliâ vice, quando carius cogetur emere, per hoc suppleat, si soleat ab hera reprehendi, eò quòd justo carius emat, hanc enim reprehensionem injustam subire non tenetur, neque hera potest esse rationabiliter invita circa eam retentionem, cum totum illud residuum postea in ejus commodum impendatur. 104

§. V. Quamvis vendentes sartoribus remittant aliquid de pretio, possintque sartores aliquando aliquid inde retinere, uti habet *Busenb.* p. 2. n. 927. referendus, tamen si sartores illi poterant minori pretio alibi emere, injuriam faciunt, uti rectè *Molin.* *Lugo* n. 153. *Spor.* suprâ, & *Illf.* 104

§. VI. Si dominus commiserit famulo 100. aureos, ut his debitum solvat creditori, & hos aureos commutet famulus cum lucro, sicque per aliam monetam satisfaciat creditori, communiter nulla fit injuria, sed hoc lucrum est famuli, quia est fructus industriæ, qui non acquiritur alteri, *Molin* *Ragin.* 104

Rebel. Lugo d. 28. à n. 24. Less. l. 2. c. 23. n. 18. Laym³ l. 3. t. 4. c. 19. n. 5. Sporer t. 6. c. 6. n. 46. Dabuntur tamen aliquæ limitationes p. 2. n. 1036. Ex eadem ratione docent *Beja p. 1. cas. 42. Diana* aliique cum *Lugo* suprâ, thesaurarium vel quæstorem, si domino inscio negotietur cum ejus pecunia, posse sibi retinere lucrum, si id faciat sine præjudicio & periculo domini, quia cum pecunia de se non sit fructifera, fructus ex ea censetur esse industriæ.

046

§. VII. Si Titius numeravit Cajo 100. aureos dandos Officiali bellico pro redimendo incendio suæ domûs, Titius autem Officiali gratus id sine pecunia exoret, non potest hos 100. aureos sibi retinere nisi aliunde constaret Titium hos obtulisse ad averendum quocunque tandem modo incendium: ratio est, quia Titius præsumitur numerasse illos aureos, quod putaret non esse alium modum placandi Officialem, quem si credidisset solis verbis posse molliri, petivisset interpellationem Caji, tumque contraxisset de pretio pro opera illa, aut postea, si voluisset, ex gratitudine donasset.

047

§. VIII. Si Factor Mercatoris Amstelodamensis existens Coloniae transigat cum Gabellariis, ut omnes merces sui Principalis sint liberæ pro integro anno, v. g. pretio 30. dalerorum, cum tamen gabellæ, si singulatim solvi debuissent, excurrissent ad 50., si hic Factor habuit commissionem, ut sic contraheret, patet facere injuriam retinendo sibi hoc lucrum, quia contraxit nomine Principalis; si autem commissionem non habuit, *Less. l. 2. c. 33. d. 11. Dicast. l. 2. t. 10. d. 3. dub. 11.* dicunt lucrum esse ipsius, quia nomine suo emit jus gabellarii ad exigendas pro singulis vicibus gabellas: limitat rectè *Lugo d. 36. n. 50.*, nisi mercatores alii soleant communiter ita transigere cum gabellariis, tum enim etiam ad

ad hoc tenebitur Factor nomine sui Principalis, quia censetur se obligasse ad industriam ab aliis communiter adhiberi solitam.

Ex dictis solvitur hic Casus. Cajus Titii Quæstor, prævidens certò futurum, ut Titius redimat censum millenorum, quem debet Sempronio, ex se obnunciat Sempronio, uno anno antequam id mandet aut resciat Titius, qui postmodum per Cajum reddit Sempronio millenos, & adjicit hujus ultimi anni pensionem; hanc autem sibi retinet Cajus. *Quæritur* an justè. Videtur, quòd justè, quia est fructus industriæ Caji: sicuti si pecuniam Titii exposuisset ad ludum, lucrum fuisset ipsius. *Respondi*, non justè, quia fructus ille provenit ex obnunciatione temporè facta, sed hæc facta est nomine Titii, si enim non processisset ex præsumpta voluntate Titii, fuisset invalida, cum Cajus non haberet disponere de re sua, adeoque Sempronio adhuc deberetur illa pensio, ergo fructus ille provenit ex actione, moraliter Titii, ergo fructus est Titii, qui solas gratias debet Cajo, quia rem ejus benegeffit. Simile est, si quis mandaret Procuratori suo millenos poni ad censum A pro 40. annuis, & Procurator posuisset ad censum B. pro 50. annuis, utique Procurator non posset hos decem annuos sibi retinere, quia censum B. celebrasset nomine & pecuniâ mandantis, ergo fructus totus esset Mandantis. Aliud simile est in ancilla, uti n. 1043. dictum est. De ludo, disparitas est manifesta, nam hunc contractum Cajus suo, non Titii nomine, celebrat.